

Inleiding

Je zou er zo aan voorbijfietsen als je even niet goed had gekeken. Een zwarte kauw waggelend over de klinkers langs de Scheveningse gevangenis. Niets opmerkelijks aan. Maar wie was die witte bruid die niet van zijn zijde week? Een duif? Een meeuw? Een soortgenoot. Geen albino, maar een 'leucistische' speling van de natuur. Komt vaker voor (Google Afbeeldingen heeft er tientallen in de aanbieding); bijzonder blijft het.

Niet minder bijzonder is dat het dier een vaste bajesklant blijkt. Door een wonderlijk toeval dwarrelde twee dagen na deze waarneming van een opgetogen Scharrelaar op de redactie het verhaal binnen van Yolande de Kok, psychiater in het Penitentiair Psychiatrisch Centrum in Scheveningen. Ze schreef (zie p. 102) over de vrije vogels van de gevangenis: 'Vanmorgen zat het witte kauwtje op het bovenste prikkeldraad van de luchtplaats. Ik zag hem vanuit mijn werkkamer.'

Het valt vast buiten de gedragscode, maar voor je het weet ga je je hechten aan je vaste klanten.

Het overkwam ook 'meeuwenman' Kees Camphuysen, onderzoeker bij het Texelse NIOZ. Hij deed er alles aan om zijn objectiviteit als wetenschapper te bewaren. Toch ging hij voor de bijl, nadat hij moest constateren: 'Verdomme. M.ANH dood.' Uitgererekend M.ANH, treurt Camphuysen in zijn requiem (zie p. 17), 'tot voor kort de koning van het NIOZ-haventje op Texel,

totdat een dominantere zilvermeeuw hem van zijn schoorsteen en naar het tweede plan verdreef'. Zijn geliefde onderzoeksobject, geanonimiseerd met groene kleurringen volgens de koele wetten van de wetenschap. Tot leven gekust door te kijken – zoals liefde altijd begint.

Bij zijn verhaal stuurde de auteur een zomerse foto van een driekoppig gezinnetje zilvermeeuw op een dakje tegen een strakblauwe lucht. Het onderschrift sprak boekdelen: 'F.ANJ, M.ANH & K.BPD'. Daar gingen we alweer voor de bijl.

Waarom hechten wij ons aan (sommige) vogels? Ze geven ons houvast, concludeert Camphuysen. Zoals de velen die naar huis lopen of rijden langs vaste markeringen: een boom, een put, dat huis met die vreemde schoorsteen.

Of een zilvermeeuw. Een witte kauw. 'Ik hier, hij daar, en zo hoort het,' schrijft Camphuysen, in een *Scharrelaar* boordevol houvast.

Emile Brugman
Caspar Dullaart
Jean-Pierre Geelen
Saskia van Loenen

Daan Remmerts de Vries

DE GELUIDEN VAN DE NJN

Nadat er tijdens een winter een appelvink in onze tuin zat, nadat ik die onverwachte bezoeker had herkend en benoemd waar mijn ouders in het duister tastten, bedacht mijn moeder dat ik lid moest worden van de NJN.

Het was mijn ouders niet ontgaan dat ik regelmatig te vinden was in het park dat schuin tegenover ons huis begon. Ik zag daar ijsvogels: twee blauwe veegjes boven het water van het centrale meertje. En een stille bosuil in een kastanje. En opeens – voor het eerst! – een paar dobberende kuifeenden. Vissende reigers. Verticaal kruipende spechten. Baltsende visdiefjes. Een enkele keer een rode ara, die ergens moest zijn ontsnapt.

Mijn belangstelling voor vogels was opgebloeid als een klaproos in een wegberm; niet gestuurd, nauwelijks gestimuleerd. Ik was er plotseling op uit getrokken, en keek met een fascinatie die voor mijzelf niet meer dan logisch was. In dezelfde tijd begon ik de ouderwetse boeken die we hierover hadden te bestuderen en begon ik alles wat ik had waargenomen te tekenen.

Dit, zo meende mijn moeder, moest nu maar eens in banen worden geleid. De NJN dus. De Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie. Ze had daar aardige dingen over gehoord. Ik zou daar jongeren ontmoeten die een hoop wisten! Die mij verder konden helpen.

Ik stemde toe, ze knikte stralend. Ze zou me aanmelden.

De diepe argwaan die ik mijn verdere leven heb gehouden waar het verenigen of zelfs mensen in groepen betreft, vond hier vermoedelijk zijn bron. De NJN... Ik denk er met een vreemd mengsel van weersin en tevredenheid aan terug. Wij kwamen om te beginnen bijeen in een van de keten van de plantsoenen-dienst, aan de rand van weer zo'n park. Ik had me voorbereid, ik had een veldgids bij me, maar tot mijn verbazing, en teleurstelling, werd er tijdens die introductieavond niet of nauwelijks gepraat over vogels. Ik leerde daar de majum. De majum was een dans die je uitvoerde in een kring, een soort gehuppel. Bedoeld, neem ik aan, om elkaar op informele wijze te leren kennen. Het was niet onaangenaam, maar het was niet waarvoor ik was gekomen.

Maar hé, we gingen al spoedig 'op excursie'. Wij moesten verzamelen, op zaterdag, om zes uur 's ochtends, weer bij die keet. We moesten met de fiets komen, we moesten regenkleding en een lunch meenemen.

Mijn moeder maakte die lunch de avond ervoor. En de volgende ochtend stond ik rillend op, de lente was maar net begonnen. Door de schemering trapte ik naar de plek waar ik werd verwacht, en daar stonden reeds zeven of acht jongens en meisjes, stuk voor stuk ouder en langer dan ik. Ik had een haast antieke verrekijker bij me, maar die misstond gelukkig niet; slechts één jongen had een echte telescoop, en een statief. Het zou wel droog blijven, verklaarde de leider van de tocht (een wat leptosome figuur met een opvallende adamsappel en een jampotbril). We gingen op weg.

We fietsten die morgen vanuit Amstelveen naar de Zuidpier (bij IJmuiden). Ik herinner me de snijdende tegenwind en een zeer tijdelijke, doorbrekende schelle zon. Ik herinner me de steeds grotere afstand die er tussen mij en mijn mede-NJN'ers ontstond, telkens weer. Soms wachtten ze even, tot ik hen had bijgehaald. Dan zaten ze in de berm, kauwend op grijze boter-

hammen of drinkend uit een veldfles. En steeds dacht ik, als ik bij ze in de buurt kwam: goddank... Even rust... Ik voelde inmiddels nauwelijks mijn benen meer, volkomen mechanisch peddelde ik door.

Als ik het groepje dan had bereikt, stonden ze onmiddellijk op; eindelijk konden ze verder. Waarna ze weer voor me uit schoven, langzaam kleiner wordend in het inmiddels vaal geworden landschap.

Ondanks mijn vertragende, dertienjarige aanwezigheid bereikten we ten slotte de Zuidpier. Hier sloeg het zand in mijn gezicht. We zetten onze fietsen ergens neer, we liepen over die eindeloze kade de zee in. Ik was dankbaar toen ze gingen zitten, bij een groepje steenlopers.

We zagen niet zoveel, die dag. Een kuifaalscholver, dat weet ik nog. Die jongen met zijn telescoop zag een velduil vliegen, boven de ruwe zee. En daarna een juveniele jan-van-gent. Dat vogels 'juveniel' konden zijn, dat leerde ik die dag; al zag ik noch die uil, noch die jan-van-gent, omdat ze beide te ver weg waren, of omdat mijn interesse intussen stomweg was verdwenen in een bijkans apathische vermoeidheid. Ik at, weggedoken in mijn jas, mijn witte boterhammen met rosbief, en werd hierom 'decadent' genoemd, door een van de leden van het team.

Ik weet niet meer hoe ik teruggekomen ben, maar zie nog wel voor me dat het donker was toen we Amstelveen weer bereikten. Ik kon daarna niets anders meer dan liggen op de bank. Mijn moeder ontdeed mijn voeten van de kaplaarzen die ik had gedragen, mijn ouders stonden om me heen, met bezorgde gezichten. Ik vertelde amechtig hoe geweldig alles was geweest. Wat we wel niet allemaal hadden gezien aan bijzonderheden. Ik was trots, geloof ik, dat ik dit had volbracht.

Het zal dankzij dit door mijzelf opgelegde enthousiasme voor dit tamelijk harde groepsgebeuren zijn gekomen, dat mijn moe-

der mij dat voorjaar opgaf voor een zomerkamp. Wilde ik naar Vlieland? vroeg ze, bladerend in wat stencils.

O ja, dat wilde ik! Ik had intussen meerdere excursies overleefd; zo'n kamp met tenten, in de duinen, waar we niet naartoe hoefden te fietsen, dat leek me een oase van rust en vrijheid.

Nu was ik in de tussentijd jarig geweest. En voor mijn verjaardag had ik een kleine, draagbare cassetterecorder gekregen.

Ik had hierom gevraagd omdat ik, net als sommige hardcore-NJN'ers, de geluiden wilde herkennen. Al op dezelfde ochtend dat ik die recorder, met een bijbehorend microfoontje aan een snoer, had uitgepakt, liep ik het eerdergenoemde park in. Hier nam ik de vogels op die zich lieten horen. Een winterkoninkje. Een roodborst. Een tjiftjaf. Een paar kokmeeuwen. En een merel. En telkens daarna sprak ik in wat er te horen was: 'Ruziën-de kokmeeuwen...' Of: 'Een zingende winterkoning.'

Heel duidelijk waren die geluiden niet, feitelijk hoorde je voornamelijk het gerommel van de wind die in de microfoon blies, of het geknerp van mijn voetstappen op het grind, of het geraas van een overkomend vliegtuig. Maar daarna klonk dan toch heel nadrukkelijk mijn stem en het viel me op, voor het eerst, hoe *hoog* die was.

Ik zou naar Vlieland gaan. Had ik daar een voorstelling van? Jawel. Ik zag avonden voor me. Avonden dat men rondom mijn cassetterecorder zou zitten, verbaasd en met ontzag, omdat het mij gelukt was om de zeldzaamheden die we die dag gevonden hadden vast te leggen.

Dat was toen iets bijzonders! NJN'ers hadden wel eens camera's bij zich toen. Grote toestellen met kleine teledozers, en er werd gefotografeerd in zwart-wit. De resultaten werden afgedrukt en uitgegroot in donkere kamers, en zo kon iemand een stapeltje foto's bij zich hebben van een vorige tocht, waarbij de meest bijzondere waarneming steevast de meest grofkorrelige was. Die kwartelkoning in de verte was dan nog *nét* te onder-

scheiden te midden van gelijkvormige pollen riet. Dat opvliegende wouwaapje was een warrige, zwarte stip tegen de lichtgrijze lucht. Deze foto's werden enorm gewaardeerd.

Maar een opnameapparaat voor de geluiden, dat droeg niemand mee. Ik had mij dus iets uitzonderlijks verworven, meende ik. Iets wat mij zou bestempelen als een kenner.

Mijn belangstelling was volkomen oprecht. Ik kon dan ook inmiddels een krombekstrandloper onderscheiden van een kanoet, ik zou het onmiddellijk hebben gezien als er in plaats van een rietgors een bosgors had gezeten.

Ik merkte al gauw, al op de boot naar Vlieland, dat ik hierin bijna alleen stond. Toegegeven, er bevonden zich tussen de ongeveer tachtig NJN'ers die zich hadden verzameld enkele werkelijke experts. Maar die waren alweer verder geëvolueerd, die hadden zich behaaglijk genesteld op hun eigen, specialistische terreinen. De een ging, zo bleek al spoedig, iedere dag laagwaterertellingen verrichten, waarbij hij – het was een hij – vele uren lang groepjes waadvogels in de gaten hield op een daarvoor afgebakend stukje wad. Een andere jongen verzamelde snuitkevers. Er was een meisje dat zich enkel bezighield met slakken. En er was een wat rattige jongen, met een vooruitstekend gebit, die niets anders deed dan het controleren van door hemzelf geplaatste muizenvallen – een soort van aluminium doosjes –, om uit te vinden hoe het zat met de verspreiding van de rosse woelmuis. De verdere leden van die woelige, luidruchtige groep deden meer denken aan mijn klasgenoten op school; ze waren 'gewoon' op zomerkamp op een waddeneiland, ze praatten met elkaar over muziek, films, kleding, sport, elkaar en voedsel, en ze keken soms even naar dieren als er toevallig iets heel dichtbij kwam. Ik was dan ook al gauw de 'soortenjager' of de 'fanaat'.

Maar ik geloof dat mijn allerergerlijkste gewoonte toch wel die cassetterecorder betrof. Ik droeg hem mee, op iedere excur-

sie die we ondernamen, na ons akelig vroege ontbijt op het grasveld, te midden van de legertenten waarin we sliepen. Dus liep ik sjouwend achter een groepje in kaplaarzen en legerjassen gehulde, wat grotere jongeren door de duinen. Weer moest ik wennen: aan het feit dat ik nu voortdurend buiten was, in de gierende wind (want ook in de tent waar ik sliep kon je niet van een echt 'binnen' spreken). Aan de slappe thee, gedronken uit een messtin, waarin grassen, zaden en muggen dreven. Aan de grauwe hompen brood met te weinig beleg. Aan de voortdurende aanwezigheid van rennende, roepende, boerende of zelfs zingende mensen om me heen.

Maar er waren hier vogels! Veel. Het is een keer gebeurd dat ik, direct nadat ik mij uit mijn slaapzak had gehesen en me had aangekleed, in een paar struiken naast de tent een heel gezin van grauwe klauwieren ontdekte.

Er waren koekoeken. Er waren blauwe kiekendieven, vier soorten ganzen, brilduikers, eidereenden, waterrallen, enorme troepen waadvogels, warrelende groepjes gorzen, in bomen zittende stormmeeuwen en zelfs vloog of zat er ergens langs het wad een albino scholekster. Ik legde dit alles vast met mijn cassette recorder. Telkens tijdens die excursies stond ik in de buurt van de vogels die zich aandienen, mijn microfoontje in de lucht houdend. Daarna sprak ik in: 'Het geroep van een albino scholekster...' Het moet een verbazend irritant gezicht geweest zijn.

Laat gezegd zijn dat ik onder dit alles leed. Dat ik een steeds grotere hekel ontwikkelde aan sommige luidruchtige of ronduit spottende mensen om me heen. Niet omdat ik stuitte op een voortdurend onbegrip waar het mijn opnamen betrof – want de gesprekken of het gezang van mijn kampleden legde ik niet vast –, maar om de behoorlijk brute moraal die er heerste.

Omdat we 's avonds een van iedere smaak ontdane brij te eten kregen – stamppot, hutspot, murw gekookte groenten, wat 'voer' werd genoemd – liep ik, als hier gelegenheid voor was,

naar het dorp, waar ik, altijd bij dezelfde snackbar, een zak frieten kocht, of een Bounty. Natuurlijk viel deze gewoonte op. Ik werd dan ook al spoedig bestempeld als ‘papkind’.

Het geestige idioom van de NJN... ik kan er niet zonder een huivering aan terugdenken. En de barakkenlol, de ruwe humor van de soldaten die wij waren geworden...

Soms hadden we een rustdag, dan werd er niet door de duinen of langs de kust gesjokt. Dan werd iedereen ‘gedoopt’. Hetgeen betekende dat je met kleren aan werd natgespoten met een tuinslang. Wist je hieraan te ontsnappen, dan werd je bij terugkomst opgewacht, waarna je naar de wadkust werd gedragen; daar werd je in zee gegooid. Er werd van je verwacht dat je dit alles lachend onderging.

Daarbij wist ik te veel. Veel NJN’ers schenen het storend te vinden dat ik de meeste vogels kon benoemen, en nogmaals, mijn afwijkende gedrag, als ‘decadente fanaat’, begon steeds meer in het oog te lopen.

Ja, ik leed hieronder – maar als ik thuiskwam, hield ik mij telkens voor, zou ik toch een ware schat aan geluiden hebben verzameld! Mijn bandjes stonden dan vol met gekraak, met geknisper en gerommel, niettemin, een enkele keer hoorde je toch in de verte wat gesnater of gepiep, waarna ik stevast de juiste naam insprak: ‘Boompieper...’

Ze zouden het me inpeperen. Op een van de laatste dagen liet ik mijn cassetterecorder achter in de gemeenschappelijke tent waarin ik sliep. Het was genoeg geweest. Ik moest dit nog enkele etmalen uitzingen, daarna wachtten mij de geriefelijke rust en eenzaamheid van mijn kamer; ik had mijn best gedaan.

We liepen weer, de ganze dag. Ik was er inmiddels aardig aan gewoon geraakt. En omdat ik dat apparaat nu eens niet van mezelf hoefde mee te dragen ging alles lichter. Ik keek door mijn kijker naar de vogels op het slik, ik zag daar rosse grutto’s en

zelfs een zwarte ruiter, maar ik nam niet de moeite om daar mijn lotgenoten nog op te wijzen. Zij zaten om mij heen te praten over wat ze straks thuis weer zouden gaan doen of eten, en sommige NJN'ers hadden elkaar in de tussentijd gevonden, die zaten te zoenen, of ze liepen hand in hand.

Om zes uur waren we terug op het kampterrein (eerder mocht je daar niet verschijnen). Ik was vermoeid, dus ik zocht mijn slaapzak op (ik had die avond geen corvee), ik stommelde de tent binnen.

Maar daar, op en rondom mijn plek, zaten zo'n acht grotere jongens. Ik lachte vriendelijk (ik zou mij niet laten kennen). Ze lachten terug, op een wat afwezige, betrapte manier. Ook met iets hongerig wreeds en iets verhits. Opeens viel me op dat een van hen mijn cassetterecorder op zijn schoot had liggen.

De jongen spoelde, zonder verder iets te zeggen, het bandje terug. En daar hoorde ik eerst nog even mijn eigen geluiden, gekraak en een nauwelijks waarneembaar gekwaak. 'Alarmerende bergeend...' hoorde ik mezelf zeggen (weer die belachelijk hoge stem!).

Toen klonk er hard, met een heel ander stemgeluid: 'Rrrrroekoekoeko!' En daarna: 'Plok plok plok tsjoep!' En vervolgens een heleboel scheetachtige geluiden die die jongens, half stikkend van het lachen hadden opgenomen over mijn eigen, met zweet en liefde verzamelde collectie heen.

'Dit waren de bonte kierlewieter en de plok plok plok tsjoep!' zei een van de jongens erachteraan, met een lollig, kinderlijk stemmetje.

Ze keken opnieuw aandachtig naar mijn gezicht. Maar ik draaide me om en rende weg, de omringende duinen in. Daar kroop ik, radeloos van woede en verontwaardiging, tussen de dichte struiken.